

Unele particularități de audiere a martorilor în procedurile sumare

Some particulars of hearing witnesses in summary proceedings

Irina PAVEL-GUZUN¹

Rezumat: În era digitală, instituțiile procesuale penale trebuie să integreze tehnologia pentru a eficientiza procesele penale. Republica Moldova depune efort și lucrează în această direcție. Se observă că Parlamentul Republicii Moldova a adoptat legi noi pentru a eficientiza procedurile în procesul penal, inclusiv pentru introducerea a patru categorii de proceduri simplificate. În situația disjungerii cauzei penale în procedură sumară, martorii coinculpați, inclusiv ofițerii de investigații, pot fi chemați să depună mărturie, fără a fi afectat principiul prezumției de nevinovăție. În plus, depozițiile martorilor sau experților pot fi obținute prin mijloace audiovizuale la distanță, cu acordul lor, în cazul în care nu pot sau nu doresc să apară personal la proces.

Cuvinte-cheie: audierea martorilor, proceduri sumare, videoconferință.

Abstract: In the digital era, criminal procedural institutions need to integrate technology to streamline criminal proceedings. Moldova is making efforts and working in this direction. It is noted that the Parliament of the Republic of Moldova has adopted new laws to streamline procedures in criminal proceedings, including the introduction of four categories of simplified procedures. In the event of the separation of the criminal case into summary procedure, co-defendant witnesses, including investigating officers, may be called to testify without affecting the presumption of innocence principle. Additionally, witness or expert depositions can be obtained through remote audiovisual means, with their consent, if they are unable or unwilling to appear in person at the trial.

Keywords: witness hearing, summary proceedings, video conference.

1. Introducere

În contextul actual, evoluția instituțiilor procesual penale se poate argumenta prin prisma necesității adaptării acestora la schimbările sociale, tehnologice și legislative. O idee juridică relevantă este că instituțiile procesuale penale trebuie

¹ Doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Drept, Științe Juridice, Drept Procesual Penal, mun. Chișinău, Republica Moldova, irinuta.pavel@yahoo.com, orcid ID: 0000-0001-9958-6918.

să răspundă eficient provocărilor și cerințelor din societate în ceea ce privește justiția penală.

Această evoluție poate fi observată în multiple aspecte:

- Utilizarea tehnologiei: În era digitală, instituțiile procesuale penale trebuie să integreze tehnologia pentru a eficientiza procesele, de la gestionarea dosarelor până la prezentarea probelor în instanță. De exemplu, introducerea sistemelor informatizate pentru gestionarea dosarelor poate reduce birocrăția și poate asigura o mai mare transparență și accesibilitate în justiție.

- Adaptarea la schimbările legislative și jurisprudențiale: Legile și interpretările lor evoluează în timp, iar instituțiile procesuale penale trebuie să fie flexibile și să se adapteze noilor reglementări și practici judiciare.

- Consolidarea drepturilor individuale: Evoluția instituțiilor procesuale penale trebuie să țină cont de consolidarea drepturilor individuale, precum dreptul la un proces echitabil, dreptul la apărare și drepturile victimelor. Instituțiile procesuale trebuie să se asigure că aceste drepturi sunt respectate și aplicate în mod corespunzător în toate etapele procesului penal.

- Promovarea eficienței și celerității: O altă tendință în evoluția instituțiilor procesuale penale este promovarea eficienței și celerității în soluționarea cauzelor penale.

Astfel, evoluția instituțiilor procesuale penale își lasă amprenta și asupra procedurilor sumare. Aceasta, deoarece, pe de o parte, diversificarea procedurilor este acceptată de majoritatea sistemelor procesuale pornind de la eficiența acestora, pe de altă parte, echitatea procedurilor nu poate fi afectată indiferent de forma procesuală.

Realizarea justiției penale în cazul săvârșirii unor fapte penale este posibilă în urma înlăptuirii unei activități din partea statului, care nu poate fi arbitrară².

Având în vedere aceste considerente, autoritățile au stabilit să ia măsuri pentru a reduce volumul mare de cauze și pentru a accelera procesul de judecată în instanțele de judecată. Scopul acestor măsuri este să împiedice întârzierea examinării cauzelor penale, precum și să prevină expirarea termenelor de prescripție sau de restituire a prejudiciului. De asemenea, se dorește să se reducă durata și costurile procesului penal, iar recuperarea prejudiciilor și încasările la bugetul de stat să fie mai rapide. Pentru a atinge aceste obiective, autoritățile urmăresc revizuirea legislației procesuale penale pentru a simplifica și eficientiza procedurile de examinare a cauzelor penale, atât în faza de investigație, cât și în cea judiciară. În plus, se ia în considerare revizuirea mecanismelor procesuale pentru a asigura un echilibru adecvat între învinuire și apărare, în conformitate cu principiul egalității armelor.

² I. Neagu, *Tratat de Drept procesual penal. Partea Generală*, Editura Global Lex, București, 2004, p. 27.

2. Recentele modificări legislative operate la compartimentul procedurilor sumare

Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 83³ și Legea nr. 245⁴ în scop de eficientizare a procedurilor simplificate în procesul penal, delimitarea clară a procedurilor din dreptul pozitiv, precum și sincronizarea acestora prin introducerea unor proceduri simplificate noi. S-au distins 4 categorii de proceduri: I) acordul de recunoaștere a vinovăției, II) acordul judiciar în interesul public, III) judecarea cauzei pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală și IV) acordul de cooperare.

Prin legile respective s-au trasat clar liniile de demarcare între aceste proceduri simplificate în procesul penal: acordul de recunoaștere a vinovăției este aplicabil atât persoanelor fizice cât și juridice, fiind posibil de încheiat din momentul înaintării învinuirii până în momentul transmiterii dosarului în instanță. acordul de cooperare este aplicabil doar persoanelor fizice, fiind posibil de încheiat doar la faza de urmărire penală. acordul judiciar în interesul public este aplicabil doar persoanelor juridice, fiind posibil de încheiat la faza de urmărire penală. Această procedură este una nouă, ce presupune introducerea în Titlul III, Capitolul VI din Codul de Procedură Penală a articolelor 523/1 – 523/7. judecarea cauzei pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală este aplicabilă doar persoanelor fizice și are loc doar în instanța de judecată.

La încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției (art. 504- 509/2 CPP RM) limitele pedepsei se reduc cu 1/3, dat fiind că acesta se încheie la etapa de urmărire penală, adică la o etapă mai „incipientă”, iar la procedura de judecare a cauzei pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală (art. 364/1 CPP RM) – se reduc cu 1/4, întrucât au fost efectuate toate acțiunile de urmărire penală și s-a întocmit rechizitoriu, cauza aflându-se la etapă judiciară, ceea ce și presupune o reducere a limitelor pedepsei mai mică.

Analizând Legea nr. 83 și Legea nr. 245, se mai observă că s-au efectuat modificări vizibile în următoarele direcții: se acordă o atenție sporită subiectului persoană juridică, introducându-se în acest sens o procedură specială ce o vizează strict pe aceasta: procedura privind acordul judiciar în interes public, cu modificările ulterioare de vigoare în cod; se modifică cuantumul reducerii limitelor pedepselor în cadrul aplicării acordului de recunoaștere a vinovăției și a judecării cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală; se reduce spectrul de infracțiuni la aplicarea acordului de recunoaștere a vinovăției (ex: se aplică doar în situația comiterii infracțiunilor ce prevede o pedeapsă sub formă de închisoare pe un termen de maxim 15 ani) și a judecării cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală (ex: nu se aplică în cadrul comiterii infracțiunilor ce

³ Legea nr. 83 din 14.04.2023 pentru modificarea unor acte normative [Online] la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136756&lang=ro, accesat 01.05.2024.

⁴ Legea nr. 245 din 31.07.2023⁴ pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului de procedură penală și a Codului contravențional) [Online] la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138674&lang=ro, accesat 01.05.2024.

prevede pedeapsa detențiune pe viață); se simplifică, dar totodată se condiționează suplimentar procedura la aplicarea acordului de recunoaștere a vinovăției.

3. Problemele apărute în practică în raport cu martorul

Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, „În situația în care o depoziție poate întemeia într-o măsură considerabilă condamnarea inculpatului, aceasta constituie o mărturie în sprijinul acuzării și i se aplică garanțiile prevăzute la art. 6 § 1 și § 3 lit. d) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului”⁵.

Potrivit opiniei profesorului, Ion Neagu⁶, martorii sunt denumiți „*ochii și urechile justiției*”, tocmai pentru a sublinia importanța acestora și a declarațiilor lor în procesul penal.

Declarațiile martorului reprezintă unul dintre cele mai vechi și răspândite mijloace de probe, care a apărut și s-a transmis încă din antichitate păstrându-și până astăzi valoarea probantă⁷.

Noțiunea de martor are un sens autonom în sistemul Convenției, indiferent de încadrările juridice din dreptul național. Noțiunea include coinculpații (a se vedea, de exemplu, cauza Trofimov împotriva Rusiei⁸), victimele (cauza Vladimir Romanov împotriva Rusiei⁹) și experții (cauza Doorson împotriva Țărilor de Jos¹⁰).

Pentru a constata în ce măsură sunt respectate dezideratele jurisprudenței Curții, în cadrul prezentului studiu a fost realizat o cercetare empirică între actorii justiției (judecători, procurori, avocați) privind eventualele probleme ce apar în cadrul aplicării în practică, în special, a procedurilor sumare.

S-a constatat că apar situații imprevizibile în legătură cu posibilitatea audierii în calitate de martor al unui coinculpat în situația în care cauza acestuia a fost disjunsă în legătură cu solicitarea examinării cauzei în procedura sumară. În unele situații, partea acuzării prezenta în procedurile generale sentințele pronunțate în cadrul procedurilor sumare în care erau menționate declarațiile coinculpaților din cauza disjunsă. În opinia acuzării, aceste sentințe erau suficiente, excluzând necesitatea citării și audierii coinculpatului în calitate de martor.

În legătură cu aceste incertitudini a fost sesizată Curtea Constituțională. Prin Decizia nr. 40/2018 pct. 38¹¹ s-a specificat că principiul prezumției nevinovăției

⁵ CtEDO, cauza Kaste și Mathisen c. Norvegiei, cererile nr. 18885/04, 21166/04, hotărâre din 09.11.2006, pct. 53 [Online] la <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-77960>, accesat 01.05.2024. CtEDO, cauza Lucà c. Italiei, cerere nr. 33354/96, hotărâre din 27.02.2011, pct. 41 [Online] la <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-100335>, accesat 01.05.2024.

⁶ I. Neagu, *Tratat de procedură penală*, Editura PRO, București, 1997, p.423.

⁷ A. Sava, *Aprecierea probelor în procesul penal*, Editura Junimea, Iași, 2002, p.109.

⁸ CtEDO, cauza Trofimov c. Rusiei, cerere nr. 1111/02, hotărâre din 04.12.2008, pct. 37 [Online] la <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-90027>, accesat 01.05.2024.

⁹ CtEDO, cauza Vladimir Romanov c. Rusiei, cerere nr. 41461/02, hotărâre din 24.07.2008, pct. 97 [Online] la <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-87945>, accesat 01.05.2024.

¹⁰ CtEDO, cauza Doorson c. Țărilor de Jos, cerere nr. 20524/92, hotărâre din 26.03.1996, pct. 81-82 [Online] la <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-62531>, accesat 01.05.2024.

¹¹ Decizia de inadmisibilitate a sesizării nr. 48g/2018 privind excepția de

nu este încălcat în situația în care în cauza penală disjunsă vor fi chemate să dea declarații persoanele care au fost judecate în procedura simplificată. Declarațiile persoanelor respective, nu pot avea valoare probantă prestabilită, acestea fiind apreciate în coroborare cu alte probe. Respectarea principiului „*prezumției nevinovăției*” prevăzut de art. 21 din Constituție și de art. 8 din Codul de procedură penală, constituie o obligație atât instanței de judecată cât și organului de urmărire penală.

Într-o altă decizie, nr.78/2018, la pct. 36¹², Curtea a menționat că în situația în care în cadrul cauzei penale disjuncte vor fi citate pentru a depune declarații, persoanele care au fost judecate în procedura simplificată, instanța de judecată are obligația să respecte prezumția de nevinovăție și să pronunțe o sentință de condamnare numai în situația în care vinovăția este stabilită dincolo de orice îndoială rezonabilă. Existența probelor dincolo de orice îndoială rezonabilă constituie o componentă esențială a dreptului la un proces echitabil și instituie în sarcina acuzării obligația de a proba toate elementele vinovăției de o manieră aptă să înlăture orice dubiu.

Astfel, standardul probei cu martorii coinculpați (în situația disjungerii cauzei pentru examinare în procedură simplificată), poate fi înțeles pe deplin doar prin raportare la principiul „*in dubio pro reo*”, care, la rândul său, constituie o garanție a prezumției de nevinovăție.

Prin Decizia Curții nr.14/2019¹³, pct. 24, s-a indicat că având în vedere faptul că orice condamnare trebuie să se bazeze pe probe suficiente, care să înlăture orice dubiu despre nevinovăția persoanei, judecătorii ar trebui să pună declarațiile persoanelor coacuzate în cadrul unor proceduri accelerate la baza sentinței numai în coroborare cu alte probe (a se vedea, e.g., Hotărârea Tribunalului Constituțional al Spaniei nr.111/2011 din 4 iulie 2011).

Așadar, din relatările de mai sus se desprinde concluzia că standardul probei în procedurile sumare este același ca și în procedurile generale- dincolo de orice îndoială rezonabilă este inadmisibil de pus în baza sentinței declarațiile unui coinculpat dintr-o cauză disjunsă fără ca acesta să fie audiat conform regulilor generale de audiere a martorului.

O altă situație ar fi posibilitatea audierii în calitate de martor a ofițerului de investigații.

neconstituționalitate a articolului 364/1 din Codul de procedură penală (judecata în baza probelor administrate în faza de urmărire penală) nr. 40 din 08.05.2018.

¹² Decizia de inadmisibilitate a sesizării nr.90g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 90 și 95 din Codul de procedură penală nr. 78 din 09.07.2018 (în vigoare 09.07.2018).

¹³ Decizia de inadmisibilitate a sesizării nr.17g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 90 alin.(3) pct.8) din Codul de procedură penală (interdicția audierii în calitate de martor a unei persoane acuzate că ar fi comis o infracțiune) nr. 14 din 29.01.2019 (în vigoare 29.01.2019).

Referitor la cele menționate supra, Curtea Constituțională prin decizia nr.121/2018¹⁴, la pct.32 a indicat că ofițerii de investigații nu cad sub incidența articolului 90 alin.(3) pct. 4) din Codul de procedură penală, fapt care conduce la concluzia că prevederile contestate nu sunt aplicabile în privința ofițerilor de investigații. În consecință, aceste persoane pot fi audiate în calitate de martor în procesul penal.

Potrivit cauzei Tsonyo Tsonev v. Bulgaria [nr.3] din 16 octombrie 2012¹⁵, par. 43, declarația care a provenit de la un ofițer care s-a ocupat deja de reclamant și a luat parte la descoperirea infracțiunii, nu ridică, în sine, o problemă de echitate. Reclamantul a avut posibilitatea să examineze încrucișat proba furnizată de ofițer și să conteste veridicitatea declarației acestuia. Reclamantul a chemat doi martori în vederea subminării credibilității ofițerului. După audierea acestor martori și organizarea unei confruntări între aceștia și ofițer, instanța de apel a constatat printr-o hotărâre motivată că nu au existat motive să se pună la îndoială exactitatea declarației ofițerului.

În același context, în Morari c. Moldova din 08 martie 2016¹⁶, la pct. 38-39, Curtea menționează că „toate instanțele au refuzat audierea agenților sub acoperire, bazându-se pe aceea că conform legii, ei ar putea fi audiați doar dacă ar consimți să le fie dezvăluită identitatea”. În continuare, Curtea notează că, „la momentul faptelor, în conformitate cu art.16 alin. (3) din Legea cu privire la activitatea operativă de investigații (abrogată în 2012)¹⁷, identitatea agenților sub acoperire nu putea fi dezvăluită fără acordul lor. Întrucât numele cu care agenții s-au prezentat reclamantilor erau false, instanțele au avut posibilitatea să continue procesul folosind aceste nume, fără a dezvălui astfel numele lor reale. Din punctul de vedere al Curții, în virtutea circumstanțelor cazului de față era indispensabil, ca E. și T. să fie audiați, pentru a se determina clar chestiunea „provocării organizate” invocată de reclamant. Totuși, instanțele naționale au omis acest lucru. Cu privire la acest ultim aspect, Curtea a reamintit că, de regulă, se cere ca agenții sub acoperire sau alți martori care ar putea depune mărturii să fie audiați în instanță și să fie examinați pe deplin de partea apărării¹⁸.

¹⁴ Decizia de inadmisibilitate a sesizării nr. 146g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 90 alin.(3) din Codul de procedură penală (persoanele care nu pot fi audiate în calitate de martor în procesul penal) nr. 121 din 30.10.2018 (în vigoare 30.10.2018).

¹⁵ CtEDO, cauza Tsonyo Tsonev v. Bulgaria (nr.3), cerere nr. 21124/04, hotărâre din 16.10.2012, pct. 43, 44 [Online] la <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-113833>, accesat 01.05.2024.

¹⁶ CtEDO, cauza Morari c. Moldova, cerere nr. 65311/09, hotărâre din 08.03.2016, pct. 38 [Online] la <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-168548>, accesat 01.05.2024.

¹⁷ Legea nr. 45 din 12.04.1994 privind activitatea operative de investigații (abrogată prin LP59 din 29.03.12, MO113-118/08.06.12 art.373) [Online] la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=96059&lang=ro, accesat 01.05.2024.

¹⁸ CtEDO, cauza Lagutin și alții c. Rusia, cererile nr. 6228/09, 19123/09, 19678/07, 52340/08 și 7451/09, hotărâre din 24.04.2014, pct. 101 [Online] la <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-142859>, accesat 01.05.2024.

Ținând cont de cele expuse mai sus, Curtea Europeană a considerat că „reclamantul a fost învinuit în baza probelor obținute pe calea provocării organizate de poliție și că instanțele care au examinat cauza nu au cercetat detaliat susținerile lui precum că ar fi săvârșit infracțiunea ca urmare a unei «provocări organizate». Prin urmare, procesul penal împotriva reclamantului nu a fost unul echitabil, astfel încalcându-se art.6 § 1 al Convenției”.

Potrivit cauzei Dan contra Moldova (nr. 2)¹⁹, pct. 57-59, 66-68 „reclamantul, care fusese achitat de către instanța de fond, nu a obiectat la citirea declarațiilor martorilor absenți în cadrul ședinței. Cu toate acestea, Curtea Europeană a considerat că, în cazul în care, în speță, Curtea de Apel ar fi asigurat un proces echitabil în aceste circumstanțe, aceasta era obligată să ia măsuri pozitive pentru a reaudia martorii absenți, în pofida faptului că reclamantul nu a solicitat o reaudiere (a se vedea *Júlíus Þór Sigurþórsson v. Islanda*, pre-citată, § 38). Cei trei martori, care erau ofițerii de poliție implicați în operațiunea poliției împotriva reclamantului, aparent și-au amintit în anul 2013 fapte noi pe care aparent nu le declaraseră în 2006. Curtea trebuie să examineze dacă au existat suficienți factori de contrabalansare, precum probe de coroborare, pentru a compensa handicapurile provocate apărării în rezultatul admiterii declarațiilor lui C. și M. - fapt care nu s-a produs. Faptul că reclamantul a avut posibilitatea să examineze martorii absenți în cadrul primului set de proceduri nu este suficient pentru a schimba această concluzie, având în vedere modificările esențiale în declarațiile celor trei martori reaudiați. Astfel, Curtea concluzionează că procesul nu a fost echitabil și că, prin urmare, a existat o încălcare a Articolului 6 § 1 din Convenție”.

4. Provocările apărute la audierea martorului prin intermediul videoconferinței (în special în cadrul procedurilor sumare)

Este un fapt notoriu că în cadrul anchetelor penale premergătoare judecării, judecătorul de instrucție sau procurorul ar putea hotărî să obțină depoziția unui martor aflat sub amenințare sau a unui martor sau expert care locuiește în străinătate prin intermediul videoconferinței sau a altor mijloace adecvate de comunicare audiovizuală la distanță, cu acordul martorului, dacă nu este posibil sau nu este de dorit pentru acesta din urmă să apară personal la proces²⁰.

Îndeosebi, noua tehnologie s-a amplificat începând cu anul 2020, în contextul situației epidemiologice determinate de răspândirea virusului COVID-19.

Se consideră că utilizarea tehnologiilor informaționale și implementarea în activitatea instanțelor judecătorești a videoconferinței va stimula redimensionarea semnificativă a activității personalului instanțelor de judecată, dar și eficientizarea

¹⁹ CtEDO, cauza Dan c. Moldova (nr.2), cerere nr. 57575/14, hotărâre din 10.11.2020 [Online] la <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-206228>, accesat 01.05.2024.

²⁰ Ghid privind utilizarea videoconferințelor în cadrul procedurilor judiciare transfrontaliere, p. 6. Uniunea Europeană, 2013. ISBN 978-92-824-3792-6 [Online] la <https://www.consilium.europa.eu/media/30597/qc3012963roc.pdf>, accesat 01.05.2024.

acesteia²¹. Implementarea videoconferinței este justificată de necesitățile practice ale domeniului, specificul dinamic al activității judiciare, schimbările legislative continue, dar și necesitatea asigurării unei comunicări permanente între reprezentanții sistemului judecătoresc. Echipamentele de videoconferință și-au demonstrat utilitatea, astfel, instanțele din Republica Moldova au început a utiliza mai frecvent sistemul de videoconferință pentru a desfășura, de la distanță, ședințe de judecată pe cauzele cele mai stringente.

Potrivit datelor statistice, aplicabilitatea procedurii simplificate stabilite la art. 364/1 Cod de procedură penală, în baza probelor administrate la faza urmăririi penale, se menține ridicată, la cota, de aproximativ 57% pentru anul 2023²². Se observă că, procedurile sumare, în general, au o rată mare de aplicabilitate în procesul judiciar, astfel de la sine se înțelege actualitatea și importanța acestora.

Examinarea cauzei penale în procedură simplificată este un instrument care oferă avantajul soluționării cu celeritate a cauzelor penale atunci când inculpatul recunoaște în totalitate săvârșirea faptelor indicate în rechizitoriu și solicită ca judecata să se facă în baza probelor administrate în faza de urmărire penală²³.

Dacă inculpatul, din proprie inițiativă ori după explicarea acestui drept de către președintele ședinței de judecată, este de acord cu judecarea cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală, acesta, personal, prin înscris autentic (cerere întocmită în scris), declară că recunoaște în totalitate fapta ori faptele imputate în rechizitoriu și că judecata urmează să se facă în baza probelor administrate în faza de urmărire penală, prin urmare, potrivit probelor invocate de procuror în lista respectivă. Astfel, rezultă implicit că partea apărării nu mai poate interveni cu cereri de cercetare a altor probe²⁴.

Precizarea în declarația inculpatului, precum că acesta cunoaște și își însușește probele administrate în faza de urmărire penală, este necesară, deoarece renunțarea la audierea publică a martorilor trebuie făcută în cunoștință de cauză²⁵.

²¹ *Regulament privind utilizarea videoconferinței pentru organizarea și administrarea judecătorească* aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 282/14 din 29 mai 2018. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=36214&lang=ro, accesat 01.05.2024.

²² *Raport privind activitatea Procuraturii pentru anul 2022*, Chișinău, 2023 [Online] la <https://procuratura.md/sites/default/files/2023-03/RAPORT%20DE%20ACTIVITATE%2022.pdf>, accesat 01.05.2024.

²³ Hotărâre privind excepția de neconstituționalitate a articolului 364/1 din Codul de procedură penală (judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală) (Sesizarea nr. 156g/2016), pct. 43 [Online] la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101641&lang=ro, accesat 01.05.2024.

²⁴ Recomandarea Curții Supreme de Justiție nr. 29 Privind judecarea cauzelor penale pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală (art. 364/1 CPP), pct.1 [Online] la http://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=47, accesat 01.05.2024.

²⁵ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la aplicarea prevederilor art. 364/1 CPP de către instanțele judecătorești”, nr. 13 din 16.12.2013, pct. 6 [Online] la http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=346, accesat 01.05.2024.

Audierea inculpatului în asemenea procedură se realizează potrivit regulilor de audiere a martorului. Astfel, inculpatului i se aduce la cunoștință obiectul cauzei și i se propune să declare despre faptele și circumstanțele pe care le cunoaște și care se referă la cauză. După ce inculpatul a făcut declarații, lui i se pot pune întrebări cu privire la faptele și circumstanțele care trebuie constatate în cauză.²⁶

Declarațiile inculpatului se consemnează în scris de grefier ca document separat care se semnează pe fiecare pagină și la sfârșit de către inculpat și se anexează la procesul-verbal al ședinței de judecată în conformitate cu prevederile art. 337 CPP RM²⁷.

Astfel, se observă o discrepanță între procedura prevăzută de Codul de Procedură Penală și utilizarea pe larg a videoconferinței în cadrul examinării cauzelor penale, iar aceasta urmează a nu fi neglijată, întrucât persistența problemei la semnarea declarațiilor date de participanții la proces prin intermediul videoconferinței este una foarte actuală.

Potrivit „Ghidului privind utilizarea videoconferințelor în cadrul procedurilor judiciare transfrontaliere”²⁸, „În cadrul procedurilor penale transfrontaliere, după încheierea audierii, autoritatea judiciară a statului membru solicitat trebuie să elaboreze procesul-verbal al audierii prin intermediul videoconferinței. Procesul-verbal indică data și locul audierii, identitatea persoanelor audiate, identitatea și calitatea celorlalte persoane care participă la audiere, toate eventualele depuneri de jurământ și condițiile tehnice în care s-a desfășurat audierea. Acest act este transmis de către autoritatea competentă a statului membru solicitat autorității competente a statului membru solicitant”.

În practică, instanțele de judecată au găsit o soluție similară, însă aceasta durează în timp și presupune cheltuieli suplimentare: 1. după efectuarea audierii prin intermediul videoconferinței, grefierul instanței transmite declarațiile în format electronic, persoanei care a fost audiată (sau instituției unde aceasta se află); 2. declarațiile sunt printate și semnate pe fiecare pagină de către persoana audiată, după care 3. sunt transmise în original în adresa instanței unde sunt semnate de către grefier și judecător, ulterior, de facto, sunt anexate la materialele cauzei penale.

5. Concluzii

În urma celor relatate concluzionăm că procedurile sumare dispun de anumite particularități în materia audierii martorilor. Primul aspect este acela că însuși inculpatul este audiat după regulile audierii martorului ce la rândul său poate

²⁶ S., Țoncu. *Condițiile și procedura de inițiere a judecării cauzei penale pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală*. În: Legea și Viața. 2018, nr. 9, p. 29. ISSN 1810-309X [Online] la https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/28-33_3.pdf, accesat 01.05.2024.

²⁷ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la aplicarea prevederilor art. 364/1 CPP de către instanțele judecătorești”, nr. 13 din 16.12.2013, pct. 21 [Online] la http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=346, accesat 01.05.2024.

²⁸ *Ghid privind utilizarea videoconferințelor în cadrul procedurilor judiciare transfrontaliere*, p.15. Uniunea Europeană, 2013. ISBN 978-92-824-3792-6 [Online] la <https://www.consilium.europa.eu/media/30597/qc3012963roc.pdf>, accesat 01.05.2024.

ridica probleme privind respectarea principiului prezumției de nevinovăție. La fel, în activitatea practică pot apărea unele probleme în materia utilizării declarațiilor coinculpatului în cazul disjungerii cauzei penale și judecarea în două proceduri: generală și sumară. În asemenea situații cerința care condiționează temeinicia probei respective este audierea în ședință a coinculpatului din cauza disjunsă și interdicția de a da citire doar a materialelor cauzei.

Videoconferințele în procesul penal reprezintă o modalitate modernă și eficientă de a obține depozițiile participanților la proces, în special în cazurile în care aceștia nu pot sau nu doresc să apară personal la proces. Această practică permite menținerea unui echilibru între necesitatea de a aduna probe relevante și respectarea drepturilor individuale, inclusiv dreptul la un proces echitabil și la prezumția de nevinovăție. Cu toate acestea, este important ca utilizarea videoconferințelor să fie gestionată cu atenție pentru a asigura calitatea și corectitudinea procedurilor judiciare, precum și pentru a preveni eventualele abuzuri sau prejudicii aduse părților implicate.

Funcționalitatea videoconferinței trebuie să corespundă standardelor de calitate. Înainte de utilizarea videoconferinței, echipamentul trebuie instalat, astfel încât să creeze condiții similare unei ședințe de lucru tradiționale.

La acest capitol urmează a fi adaptată legislația procesual-penală la necesitățile societății, evoluției tehnicii, pentru a face posibilă utilizarea pe larg a videoconferințelor în cadrul examinării cauzelor în instanțele de judecată: de a fi aduse modificări Codului de Procedură Penală, fiind reglementat în mod direct utilizarea echipamentului pentru videoconferințe în cadrul procedurilor penale, unde să fie indicat că o instanță poate îndeplini sarcini prin utilizarea echipamentului pentru videoconferințe la cererea unei părți sau atunci când acest lucru este considerat util. Videoconferința poate fi utilizată în special pentru a permite prezența unei părți sau a unui interpret în cadrul unei audieri sau pentru a audia un martor, un expert sau o parte. excluderea necesității de a fi semnate de către persoana care a fost audiată, declarațiile acesteia anexate la procesul-verbal al ședinței de judecată, întrucât în procesul-verbal se face mențiunea despre desfășurarea ședinței prin videoconferință. În acest caz se vor întreprinde măsuri în vederea corespunderii în totalitate a celor declarate de participant cu ceea ce este indicat pe suportul de hârtie, sau dotarea participanților la proces cu cheițe pentru a semna electronic actele întocmite de către aceștia; posibilitatea ca cererile a căror întocmire este obligatorie a fi în scris (exemplu: cererea prin care inculpatul solicită examinarea cauzei în baza probelor administrate la faza de urmărire penală), de a fi expediate în adresa instanței în prealabil ședinței de judecată (prin orice mijloc: fax, mail, altă cale de comunicație).

Referințe

- CtEDO, cauza Dan c. Moldova (nr. 2), cerere nr. 57575/14, hotărâre din 10.11.2020 [Online]
CtEDO, cauza Doorson c. Țărilor de Jos, cerere nr. 20524/92, hotărâre din 26.03.1996 [Online]
CtEDO, cauza Kaste și Mathisen c. Norvegiei, cererile nr. 18885/04, 21166/04, hotărâre din 09.11.2006 [Online]
CtEDO, cauza Lagutin și alții c. Rusia, cererile nr. 6228/09, 19123/09, 19678/07, 52340/08 și 7451/09, hotărâre din 24.04.2014 [Online]
CtEDO, cauza Lucà c. Italiei, cerere nr. 33354/96, hotărâre din 27.02.2011 [Online]

- CtEDO, cauza Morari c. Moldova, cerere nr. 65311/09, hotărâre din 08.03.2016 [Online]
- CtEDO, cauza Trofimov c. Rusiei, cerere nr. 1111/02, hotărâre din 04.12.2008 [Online]
- CtEDO, cauza Tsonyo Tsonev v. Bulgaria (nr.3), cerere nr. 21124/04, hotărâre din 16.10.2012 [Online]
- CtEDO, cauza Vladimir Romanov c. Rusiei, cerere nr. 41461/02, hotărâre din 24.07.2008 [Online]
- Decizia de inadmisibilitate a sesizării nr. 48g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 364/1 din Codul de procedură penală (judecata în baza probelor administrate în faza de urmărire penală) nr. 40 din 08.05.2018.
- Decizia de inadmisibilitate a sesizării nr. 146g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor dispoziții din articolul 90 alin.(3) din Codul de procedură penală (persoanele care nu pot fi audiate în calitate de martor în procesul penal) nr. 121 din 30.10.2018 (în vigoare 30.10.2018).
- Decizia de inadmisibilitate a sesizării nr. 17g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 90 alin.(3) pct.8) din Codul de procedură penală (interdicția audierii în calitate de martor a unei persoane acuzate că ar fi comis o infracțiune) nr. 14 din 29.01.2019 (în vigoare 29.01.2019).
- Decizia de inadmisibilitate a sesizării nr. 90g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 90 și 95 din Codul de procedură penală nr. 78 din 09.07.2018 (în vigoare 09.07.2018).
- Ghid privind utilizarea videoconferințelor în cadrul procedurilor judiciare transfrontaliere. Uniunea Europeană, 2013. ISBN 978-92-824-3792-6 [Online]
- Hotărâre privind excepția de neconstituționalitate a articolului 364/1 din Codul de procedură penală (judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală) (Sesizarea nr. 156g/2016) [Online]
- Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la aplicarea prevederilor art. 364/1 CPP de către instanțele judecătorești”, nr. 13 din 16.12.2013 [Online]
- Neagu I., *Tratat de Drept procesual penal. Partea Generală*, Editura Global Lex, București, 2004.
- Neagu I., *Tratat de procedură penală*, Editura PRO, București, 1997.
- Raport privind activitatea Procuraturii pentru anul 2022, Chișinău, 2023 [Online]
- Recomandarea Curții Supreme de Justiție nr. 29 Privind judecarea cauzelor penale pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală (art.364/1 CPP) [Online]
- Regulament privind utilizarea videoconferinței pentru organizarea și administrarea judecătorească aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 282/14 din 29 mai 2018 [Online]
- Sava A., *Aprecierea probelor în procesul penal*, Editura Junimea, Iași, 2002.
- Țoncu S., *Condițiile și procedura de inițiere a judecării cauzei penale pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală*. În: Legea și Viața. 2018, nr. 9. ISSN 1810-309X [Online]

